

7. Kochubei, N.V., Nesterovoi, M.O. (Eds.) (2017). Liudyna v skladnomu sviti [Man in a complex world] *Zbirnyk naukovykh prats*. Sumy : Universytetska knyha. 2017. 359 s. [in Ukrainian].
8. Kryzhko, V.V., Mamaieva, I.O. (2005). Aksiologichniy potentsial derzhavnoho upravlinnia osvitoiu [Аксіологічний потенціал державного управління освітою]. K. : Osvita Ukrainy. 224. S. 126–127 [in Ukrainian].
9. Matcusita, K. (2018). *Filosofia menedzhmenta*. [Philosophy of management]. Alpina Publisher, 2018. 188 s. [in Russian].
10. Meskon, M.Kh., Albert M. Khedouri, F. (1999). *Osnovy menedzhmeta*. [Management Basics]. M. : Nauka. 800 s. [in Russian].
11. Predborska, I.M. (2017). Kontynentalna pedahohika ochyma uchasnykiv sympoziumu CEUPES [Continental education of participants in the CEUPES symposium] (17-18 zhovtnia 2016 roku). *Filosofia osvity. Philosophy of Education*. 2017. № 1 (20). S. 304–311. [in Ukrainian].
12. Troitska, O.M. (2016). Dialoh i tolerantnist u kulturno-osvitnomu prostori vyshchoi shkoly [Dialogue and tolerance in the cultural and educational space of higher education]. Melitopol : Vyd-vo MDPU imeni B. Khmelnytskoho [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.33>

ZNACZENIE UDZIAŁU TŁUMACZA W POSTĘPOWANIU KARNYM

Oleh Mora

student Uniwersytetu Nowoczesnej Wiedzy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID 0000-0001-9164-4567

Oleg_Mora@ukr.net

Adnotacja. Chociaż naukowcy są bardzo zainteresowani statusem procesowym skazanego, mechanizm egzekwowania jego praw nie jest dobrze ustalony. Wraz ze wzrostem liczby przestępstw popełnianych przez międzynarodowe grupy przestępcze i ukraińskich emigrantów w sferze zagranicznych stosunków gospodarczych, istnieje pilna potrzeba w zaangażowaniu tłumacza w celu przezwyciężenia barier językowych, zapewnienia praw uczestników postępowania karnego i rozwiązania podstawowych zadań postępowania karnego. Ten artykuł dotyczy udziału tłumacza w postępowaniu karnym. W tym artykule przeprowadzane są również kompleksowe badania teoretyczne dotyczące specyfiki znaczenia udziału tłumacza w dochodzeniu karnym i postępowaniach sądowych.

Słowa kluczowe: tłumacz, tłumaczenie, skazani, język narodowy, zasady sądownictwa.

THE IMPORTANCE OF THE TRANSLATOR'S PARTICIPATION IN THE CRIMINAL PROCESS

Oleg Mora

applicant of the University of Modern Thefts (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-9164-4567

Oleg_Mora@ukr.net

Abstract. Although scholars are very interested in the procedural status of a convict, the mechanism for exercising his rights is insufficiently established. With the increase in the number of criminal offenses committed by international criminal groups and Ukrainian emigrants in the field of foreign economic relations, there is an urgent need for an interpreter to overcome language barriers, ensure the rights of participants in criminal proceedings and solve the main tasks of criminal proceedings. This article is devoted to the participation of a translator in criminal proceedings. This article conducts a comprehensive theoretical study of the importance of the participation of translators in criminal investigations and trials.

Key words: translator, translation, convicts, national language, principles of justice.

ЗНАЧЕННЯ УЧАСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Олег Мора

здобувач Університету сучасних згань (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9164-4567

Oleg_Mora@ukr.net

Анотація. Хоча вчені дуже зацікавлені у процесуальному статусі засудженого, механізм реалізації його прав недостатньо встановлений. Зі збільшенням кількості кримінальних правопорушень, скоєних міжнародними зло-

чинними угрупованнями та українськими емігрантами у сфері зовнішньоекономічних відносин, виникає нагальна потреба у перекладачі для подолання мовних бар'єрів, забезпечення прав учасників кримінального провадження та вирішення основних завдань кримінального процесу. Дана стаття присвячена участі перекладача в кримінальному судочинстві. У цій статті також проводиться комплексне теоретичне дослідження особливостей значення участі перекладачів у кримінальному розслідуванні та судових розглядах.

Ключові слова: перекладач, переклад, засуджені, національна мова, принципи судочинства.

Актуальність теми. Процес масштабної імміграції є одним із загальних наслідків великих політичних реформ наприкінці минулого століття, що призвели до змін у світовому політичному ландшафті та розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Ці люди мають слабе соціальне забезпечення, що впливає на високу ймовірність стати жертвою кримінального правопорушення. З іншого боку, психологія та менталітет деяких іммігрантів впливатиме на них, щоб розпочати незаконну діяльність. А тому зростає частота та попит на судових перекладачів у слідчих операціях та судових засіданнях.

Згідно з аналізом чинного кримінально-процесуального законодавства, перекладач є повноправним учасником кримінального процесу, що доводить наявність в нього його процесуальних прав та обов'язків, які передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, що дає йому змогу разом із іншими учасниками входити до кримінального процесу. Відсутність розуміння учасниками один одного, тобто перекладу, коли він необхідний, порушить спілкування між учасниками процесу, тому відносини кримінального судочинства для тих, хто не говорить державною мовою вільно, не будуть реалізовані.

Ступінь розробленості теми дослідження. Безпосередньо приділяли увагу дослідженню правового положення перекладача як учасника кримінального процесу таку вчені як Н.А. Абдулаєв, М.Т. Аширбекова, І.І. Бунова, О.П. Гішина, О.П. Головінська, М.А. Джафаркулієв, Я.М. Ішмухаметов, Л.А. Костіна, О.Ю. Кузнецов, О.П. Кучинська, М.І. Леоненко, В.Т. Маляренко, М.М. Михеєнко, І.Л. Петрухін, Г.П. Саркісянц, Г.І. Чангул та інші.

Метою цього дослідження є визначити особливості значення участі перекладачів у кримінальному провадженні, а також розкрити важливість участі перекладача у кримінальному судочинстві для захисту законних прав та інтересів учасників кримінального судочинства.

Виклад основного матеріалу. Принцип забезпечення мови кримінального провадження є однією з передумов, щоб особи були по-справжньому рівними перед законом та судом, незалежно від національності чи раси. Без перекладача, якщо деякі з них не володіють мовою кримінального провадження, неможливо створити належні умови для спілкування між учасниками кримінального провадження. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., Конвенція про захист прав людини, основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. та положення чинного Кримінального процесуального кодексу України гарантують, що кожен, обвинувачений або засуджений у кримінальному правопорушенні, може безкоштовно отримати допомогу від перекладача, якщо він не розуміє мови, якою користуються в суді, або не може говорити (розмовляти) нею (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1966; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1997; Кримінальний процесуальний кодекс України, 2013).

Відповідно до принципу «рівних можливостей», сторони повинні мати рівні можливості у справі. Жодна сторона не може мати будь-якої суттєвої переваги над іншою стороною. Сторони мають право негайно і ґрунтовно зрозуміти ситуацію зрозумілою мовою. Якщо він не розуміє або не говорить мовою, якою користуються в суді, то особа має право отримати безкоштовну допомогу від перекладача. Відповідне дотримання цього принципу дуже важливо для забезпечення рівності всіх учасників процесу, незалежно від раси, кольору шкіри, національності чи мови. Ось чому розуміння мови, яка використовується для кримінального продовження, і те, що всі учасники розуміють зміст процесуальних дій, вчинених під час розгляду справи по суті, є надзвичайно важливим аспектом реалізації прав судового захисту. Участь перекладачів у кримінальному судочинстві є гарантією прав учасників на справедливий судовий розгляд та винесення законних та обґрунтованих судових рішень. Для досягнення цієї мети всі учасники судочинства повинні повністю оволодіти мовою судового процесу.

Відповідно до ст. 29 КПК України засудженому як учаснику кримінального провадження у разі, якщо він не володіє чи не досить володіє державною мовою, надається право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою він володіє, користуючись у разі необхідності послугами перекладача (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2013). Звідси випливає, що для залучення до кримінального провадження перекладача треба з'ясувати, чи володіє засуджений державною мовою.

Переклад розглядається як спосіб спілкування між людьми, коли вони з певних причин не розуміють один одного: через незнання мови, незнання мови один одного або через неможливість відтворити звукову мову. Основною формою мислення є мовно-усне або письмове. Однак існує й інша форма людського спілкування-жести, міміка або мова пальців.

У кримінальних провадженнях потрібен точний переклад, оскільки вирішення кримінальних справ залежить від точності інформації, отриманої від людей, які не володіють мовою провадження. Перекладачі – це люди, які володіють мовою, мають знання, необхідні для перекладу, та беруть участь у кримінальних провадженнях у випадках, зазначених у законодавстві України. Особи, які потребують допомоги перекладача, можуть бути підозрюваними, обвинуваченими, потерпілими та іншими учасниками зі своїми

інтересами, а також свідками, експертами тощо. Допити з участю глухих, німих та глухонімих осіб та будь-які слідчі дії можуть проводитися тільки в присутності перекладача. Перекладач повинен перевести все сказане слідчим, прокурором та суддею у жести, а жести особи з інвалідністю на звичайну мову. Без участі перекладачів неможливо проводити розслідування та процесуальні дії за участю цих осіб.

Слід пам'ятати, що обвинувачені (підозрювані), які зазвичай розмовляють державною мовою на побутовому рівні, будуть прагнути залучити до справи перекладача. У судовій практиці такі запити зазвичай схвалюються на тій підставі, що мовних знань на такому рівні недостатньо для правильного розуміння понять та систем кримінального права та кримінального процесу, а без цього особи не можуть ефективно захистити власні інтереси.

У житті часто трапляються ситуації, коли поява компетентних перекладачів стає вирішальним чинником у судових справах. Судовий перекладач – особа, яку не цікавить результат справи, може розмовляти мовою, необхідною для перекладу, а також запрошений установою чи особою, яка бере участь у розслідуванні та судових діях у справі, у наступних випадках, якщо підозрюваний, обвинувачений, засуджений та їх захисники не володіють мовою кримінального провадження.

У кримінальному провадженні використовуються дві форми перекладу: усний та письмовий. Усний переклад використовується у розслідуваннях та під час судових засідань під час спілкування перекладачів з особами, які не володіють мовою процесу. Коли необхідно перекласти письмовий документ мовою судового розгляду або вручити копію документа з судового процесу особі, яка не володіє мовою судового розгляду, або документ, отриманий від цієї особи, повинен бути перекладений мовою судового розгляду потрібен письмовий переклад (Алиев, 2015: 69). Переклад у кримінальному провадженні повинен відповідати вимогам: точним, повним, правдивим та об'єктивним.

Усі процесуальні документи мають бути перекладені мовою зацікавленої сторони відповідно до положень Кримінально-процесуального закону, відповідно до процесуального статусу сторони. Письмовий переклад процесуального документа повинен бути повністю правильним, без скорочень та відповідати його структурі. Перекладений текст файлу програми повинен бути підписаний перекладачем на кожній сторінці. Перекладені тексти судових документів складені в двох примірниках, один додається до матеріалів кримінального провадження, а інший передається особі. Переклад інших кримінально-процесуальних документів слід проводити лише за клопотанням зазначених осіб (Габлей, 2018: 107).

Участь у процесі перекладача може збалансувати можливість захисту прав тих, хто володіє мовою провадження, та тих, хто не володіє мовою процесу. Перекладач забезпечує реалізацію принципу рівних прав у кримінальному процесі України. Відповідно до судової практики, процесуальна діяльність перекладача у галузі знань мови як експерта також впливає на рівень реалізації принципу змагальності. У кримінальному судочинстві перекладачі надають технічну допомогу, застосовуючи спеціальні знання.

Завдання перекладача – реалізувати принцип судової мови та реалізувати права осіб, які беруть участь в кримінальних провадженнях, захищати свої інтереси, навіть якщо вони не володіють судовою мовою. Мета перекладу – максимально точно і чітко донести зміст усних заяв посадових осіб та інших учасників до тих, хто не володіє мовою справи (іноземною мовою), зміст документів, та усні заяви посадових осіб та інших учасників судового процесу. У цьому випадку під перекладом розуміється повне і правильне вираження інформації однією мовою, тобто інформація, висловлена іншою (іноземною) мовою, і ця інформація недоступна учасникам судового процесу. Тому дуже важливо, щоб перекладач виявив єдність змісту та форми у перекладі, щоб максимально точно передати характеристики та змістове навантаження голосу чи документа іншою мовою, а також відповідати характеристикам та змістовому навантаженню оригінальний текст. Узагальнюючи ці визначення, можна зробити висновок, що перекладач є експертом у галузі спеціальних знань. Слід зазначити, що це експерт (спеціаліст) у знанні мови, адже не кожен, хто володіє іноземною мовою або спілкується з глухими чи глухими, може стати перекладачем в кримінальних провадженнях. Як правильно зазначено в юридичній літературі, крім знання мови, перекладачі повинні мати ще деякі навички, особливо юридичну термінологію та іншу спеціальну лексику (Савчук, 2020: 190).

Перекладачі відіграють ключову роль у встановленні мовних зв'язків та відносин між сторонами, що беруть участь у судовому процесі. За словами В. Маляренка, перекладачі є найбільш непомітними процедурними фігурами серед тих, хто сприяє провадженню, а іноді це є надзвичайно важливим у процесі (Маляренко, 2006). Без перекладача неможливо проводити підготовчі та судові дії, а також захищати права та громадянські права та свободи, коли будь-який учасник процесу не володіє або не володіє достатньо хорошою національною мовою.

Законодавці вважають, що участь перекладачів – це не технічний засіб, а конституційна гарантія прав громадян та інтересів правосуддя. Очевидно, що законодавча якість прав перекладачів та їх участь у процедурах істотно залежить від того, чи можливо людям, які не володіють національною мовою, брати повну участь у судовому процесі (Васильєва-Шаламова, 2015: 63).

Слід зазначити, що умови діяльності перекладача є специфічними і сильно відрізняються від умов у інших сферах діяльності. Переклад здійснюється в офіційному, зазвичай психологічно напруженому середовищі. Перекладачам іноді доводиться працювати з людьми, які перенесли важкі фізичні або психічні травми та мають психічні труднощі. Іноді місцем роботи є медичний заклад, місце злочину тощо. Але перекладачам потрібно швидко реагувати і в будь-якій ситуації постійно переходити з однієї мови на іншу.

Висновки. Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що основне завдання перекладача – виконати точні та правильні переклади, щоб зрозуміти учасників процесу, які не розмовляють мовою судового розгляду, та характер та зміст судової поведінки під час судового розгляду. Перекладач є незалежним та автономним учасником судочинства. Він наділений багатьма правами та обов'язками для належного виконання своїх процесуальних функцій.

Функція перекладача полягає у визначенні фактів за допомогою правильних та повних перекладів та допомозі сторонам у процесі отримання інформації про ситуацію у справі.

Список використаних джерел:

1. Алиев Б. Роль переводчика в полиграфной проверке. *Актуальні питання теорії та практики використання поліграфа* : збірка статей. Київ : Освіта України, 2015. С. 68–79.
2. Васильєва-Шаламова Ж.В. Роль та місце перекладача у реалізації принципу мови судочинства у цивільному процесі України. *Вісник Академії адвокатури України*. Том 12 № 1(32). 2015. С. 61–69.
3. Габлей Н.Г. Право засудженого на участь перекладача у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 53. 2018. С. 105–108.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Верховною Радою Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
5. Кримінальний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Маляренко В.Т. Про державну мову та перекладача у кримінальному процесі України. *Голос України*. № 175. 2006. URL: <http://www.golos.com.ua/article/215015>
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Резолюція 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
8. Савчук Р. Залучення перекладача в адміністративному та кримінальному судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. С. 188–191.

References:

1. Aliev B. (2015). Rol perevodchika v poligrafnoi proverne [The role of the translator in the polygraph proof]. *Aktualni pitannia teorii ta praktiki vikoristannia poligrafa* : zbirka statei. Kiiv : Osvita Ukraini. pp. 68–79. [In Russian].
2. Vasylieva-Shalamova Zh.V. (2015). Rol ta mistse perekladacha u realizatsii pryntsypu movy sudochynstva u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [The role and place of the translator in the implementation of the principle of the language of justice in the civil process of Ukraine]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. Tom 12 № 1(32). pp. 61–69. [in Ukrainian].
3. Hablei N.H. Pravo zasudzenoho na uchast perekladacha u kryminalnomu provadzhenni [The right of a convicted translator to participate in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. № 53. 2018. pp. 105–108. [in Ukrainian].
4. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms], ratyfikovana Verkhovnoiu Radoiu Zakonom № 475/97-VR vid 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] (zi zminamy ta dopovnenniamy). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. st.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
6. Maliarenko V.T. (2006). Pro derzhavnu movu ta perekladacha u kryminalnomu protsesi Ukrainy [About the state language and translator in the criminal process of Ukraine]. *Holos Ukrainy*. № 175. URL: <http://www.golos.com.ua/article/215015> [in Ukrainian].
7. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava [International Covenant on Civil and Political Rights]: Rezoliutsiia 2200 A (KhKhI) Heneralnoi Asamblei OON vid 16.12.1966 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].
8. Savchuk R. (2020). Zaluchennia perekladacha v administratyvnomu ta kryminalnomu sudochynstvi [Involvement of an interpreter in administrative and criminal proceedings]. *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. pp. 188–191. [in Ukrainian].